

UDK: 323.281 (497.6 Sarajevo) "1948"

Izvorni naučni rad

САРАЈЕВСКИ ИНФОРМБИРООВАЦ: ЈУРАЈ МАРЕК

Драженко Ђуровић
Соколац, Босна и Херцеговина

Апстракт: Рад садржи анализу ставова члана Мјесног комитета КПЈ Сарајево Јураја Марека по питању сукоба са Информбиroom 1948. Аутор разматра факторе који су утицали на његово искључење из Партије, хапшење, те његово држање и понашање у затвору. Дат је осврт на однос власти према ревидици – Јурају Мареку након нормализације односа са Совјетским Савезом. Рад је углавном заснован на архивским документима Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину / Централног комитета КП Босне и Херцеговине, односно Савеза комуниста Босне и Херцеговине.

Кључне ријечи: Јурај Марек, Резолуција Информбироа, ревидирац, Комунистичка партија Југославије, Покрајински комитет Комунистичке партије Југославије за Босну и Херцеговину, Централни комитет Комунистичке партије Босне и Херцеговине

Abstract: The paper contains an analysis of the views of the member of the Local Committee of the CPY Sarajevo, Juraj Marek, regarding the conflict with the Informbiro 1948. The author considers factors that influenced his exclusion from the Party, arrest, and his holding and behavior in prison. It is a review of the attitude of the government towards the one who changed his political will, Juraj Marek, after normalizing relations with the Soviet Union. The work is mainly based on the archive documents of the Provincial Committee of the CPY for Bosnia and Herzegovina / Central Committee of the CP of Bosnia and Herzegovina, i.e. the League of Communists of Bosnia and Herzegovina.

Keywords: *Juraj Marek, Informbiro Resolution, the one who changed his political will, Communist Party of Yugoslavia, Provincial Committee of the Communist Party of Yugoslavia for Bosnia and Herzegovina, Central Committee of the Communist Party of Bosnia and Herzegovina*

Увод

Објелодањивање Резолуције Информбиороа, јуна 1948. године, дјеловало је као “гром из ведра неба” и изазвало осјећај колебљивости, неизвјесности и страха у цијелој Југославији. Поред снажног спољнополитичког притиска, проузрокованог противјугословенским иступима Информационог бироа и других међународних организација под совјетским утицајем, Комунистичка партија Југославије и на унутрашњем плану суочила се са информбиоровском, унутарпартијском опозицијом. Дио чланства и руководећег кадра КПЈ, увјерен да Москва и Стаљин “не могу погријешити”, стао је на страну Коминформа, или сумњао у исправност појединих ставова ЦК КПЈ, углавном, политику партијског вођства у цијелости није прихватио. Као што у преломним ситуацијама неријетко бива, појавили су се колебљивци.¹

Унутар босанскохерцеговачког партијског руководства показала су се значајна колебања и неслагања са ставовима ЦК КПЈ. Са политиком југословенског партијског врха, по питању односа са Коминформом и Совјетским Савезом, није се сложио знатан број чланова Покрајинског комитета Комунистичке партије Југославије за Босну и Херцеговину, премијер и поједини министри у Влади Народне Републике Босне и Херцеговине, те већи дио чланова Мјесног комитета КПЈ Сарајево на челу са секретаром.²

Међу “нелојалним” члановима Мјесног комитета КПЈ Сарајево био је Јурај Марек, а Партијска комисија³, формирана да испита “антипартијски

¹ Branko Petranović, *Istorija Jugoslavije 1918–1988, knjiga 3, Socijalistička Jugoslavija: 1945–1988*, Nolit, Beograd, 1988, 215–226.

² О томе више: Husnija Kamberović, *Hod po trnju: Iz bosanskohercegovačke historije 20. stoljeća*, “Stavovi rukovodstva komunističkog pokreta u Bosni i Hercegovini o sukobu sa Informbirom 1948. godine”, Institut za istoriju, Sarajevo, 2011, 124–149; Драженко Ђуровић, “Министри информбировци у Влади Народне Републике Босне и Херцеговине 1948. године”, *Гласник Удружења архивских радника Републике Српске*, IX, 9, Бања Лука, 2017, 227–243.

³ На сједници Политбироа ПК КПЈ за Босну и Херцеговину 2. августа 1948. одлучено

рад” појединих функционера босанскохерцеговачког комунистичког покрета, водила је августа 1948. истрагу против њега и још седам чланова сарајевске партијске организације, који су по питању Резолуције Информбироа “узели став против изјаве ЦК КПЈ.”⁴

Јурај Марек, иако ниже рангиран партијски руководиоцац, био је занимљива политичка личност. Током живота и политичке каријере заступао је многе међусобно противрјечне друштвено-политичке ставове и вриједности. Био је ревносни католик, комуниста и комунистички функционер, информбироовац – државни непријатељ, политички затвореник, ревидирац, угледни гимназијски професор српско-хрватског језика, који је као такав извршио значајан утицај на познатог бошњачког и југословенског књижевника и филмског сценаристу Абдулаха Сидрана.

Биографија Јураја Марека добра је парадигма за анализу комплексности информбироовског расцјепа међу југословенским комунистима, као и за праћење личних судбина информбирооваца у Босни и Херцеговини и Југославији.

Почетни став

Према изјави датој Партијској комисији, Јурај Марек је, у “први мах”, узео став који је био на линији политике Централног комитета КПЈ. Тај став исказао је на састанку Агитпроп комисије Мјесног комитета Сарајево, три дана након објављивања Резолуције.⁵ Међутим, појава колебаљивости међу водећим босанскохерцеговачким комунистима значајно је утицала на

је да се формира Партијска комисија у саставу: Шефкет Маглалић, Руди Колак и Светозар Госпић. Комисија је имала задатак да испита “антипартијско држање” неких виших официра УДБ-е, појединих министара у Влади НР Босне и Херцеговине, као и чланова Мјесног комитета КПЈ Сарајево. Н. Камберовић, *Hod po trnju*, 144.

⁴ Партијска комисија спровела је истрагу против осам чланова Мјесног комитета КПЈ Сарајево и то против: Бетике Романо, Јураја Марека, Јосе Радића, Љубе Бојанића, Душанке Ђумуре, Рабије Љубунчић, Драга Стефановића и Милоша Врањеша. Архив Босне и Херцеговине (даље: АБХ), фонд: Покрајински комитет Комунистичке партије Југославије за Босну и Херцеговину (даље: ПККПЈБХ), кут. 2/48, без сигн., Извјештај Партијске комисије Покрајинском комитету КПЈ за Босну и Херцеговину, Сарајево 13. август 1948.

⁵ АБХ, фонд: Централни комитет Комунистичке партије Босне и Херцеговине (даље: ЦККПЈБХ), кут. 3/48, без сигн., Записник о саслушању Јураја Марека пред Партијском комисијом Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину, Сарајево, 9. август 1948.

промјену његовог мишљења.⁶ “Допринјело је томе и колебање у апарату ПК КПЈ за које сам знао.”⁷

Став ЦК КПЈ да не шаље своје представнике на састанак Информбироа у Букурешт био је у супротности са мишљењем колебљивог партијског руководства из Босне и Херцеговине.⁸ Већина водећих босанскохерцеговачких комуниста била је мишљења да треба ићи на овај састанак и тамо бранити позиције КПЈ.⁹ Овакав став вишепозиционираних “другова” вјероватно је дјеловао на одређивање Јураја Марека да не одлазак југословенског руководства на састанак Информбироа сматра “несамокритичношћу” и “одрицањем од интернационализма”.¹⁰

Битан утицај на став Јураја Марека имала је и његова љубав према Јосифу Висарионовичу Џугашвилију Стаљину и Свесавезној комунистичкој партији (бољшевика). О томе свједоче његове ријечи изречене Партијској комисији, да је иза свега видио “Стаљина и ЦК ВКП (б)”.¹¹ Дуго његован култ о Стаљину и Совјетском Савезу великом броју југословенских комуниста било је тешко потиснути преко ноћи.¹² Приврженост и љубав према вођи свјетског комунистичког покрета и првој земљи социјализма у Јурају

⁶ На сједници Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину одржаној између 1. и 2. јула 1948. показала су се значајна колебања и неслагања са политиком југословенског партијског вођства. Само неколико чланова ПК КПЈ за Босну и Херцеговину је у цијелости прихватио ставове ЦК КПЈ, док су се остали колебали “по неким питањима” и сумњали у исправност појединих ставова ЦК КПЈ; углавном политику југословенског руководства у цијелости нису прихватили. Н. Kamberović, *Hod po trnju*, 128-140.

⁷ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, без сигн., Записник о саслушању Јураја Марека пред Партијском комисијом Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину, Сарајево, 9. август 1948.

⁸ Осјећај “неравноправности” био је аргумент који је вођство КПЈ истицало као разлог за неодлазак на састанак Информбироа: “Ми не бјезимо од критике по принципијелним питањима, али се у тој ствари осјећамо толико неравноправни да нам је немогуће пристати да ту ствар сада рјешавамо пред Коминформбироом.” Branko Petranović, Momčilo Zečević, *Jugoslavija 1918/1984: Zbirka dokumenata*, Rad, Beograd, 1985, 760.

⁹ Н. Kamberović, *Hod po trnju*, 127-140; Д. Ђуровић, *Министри информбировци*, 234.

¹⁰ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, без сигн., Записник о саслушању Јураја Марека пред Партијском комисијом Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину, Сарајево, 9. август 1948.

¹¹ Исто.

¹² О величању култа Стаљина и Совјетског Савеза илустративно је свједочење непознатог информбироовца: “Знам да смо у току рата узвикивали живео СССР и живео Стаљин, па тек онда живела Нова Југославија и живео Тито. Да си тада рекао иједну реч против Стаљина или СССР-а, да си имао десет глава – свих десет би неко скинуо као издајнику.” Dragan Marković, *Istina o Golom otoku*, Narodna knjiga, Beograd, 1987, 276.

Мареку подгријавало је и његово поријекло. Рођен у Русији, од мајке Русиње, определијели се да Совјетски Савез “у неку руку” доживљава као своју отаџбину.¹³

Промјена става или страх од репресије?

Након београдске заједничке сједнице колебљиви чланови ПК КПЈ за Босну и Херцеговину промијенили су став и подржали политику ЦК КПЈ.¹⁴ Услиједила је акција амнестираног босанскохерцеговачког руководства, којом су на такозваним “борбеним састанцима” придобијали колебљиве нижерангиране републичке партијске чиновнике.¹⁵ Када се ова метода показала “неуспјешном”, услиједило је деградирање, искључивање из Партије, хапшење и затварање оних који су остали при ранијем мишљењу, или се “неискрено изјаснили за став ЦК КПЈ”.¹⁶

На званичну “промјену става” Јураја Марека дјеловао је овај “притисак” босанскохерцеговачког партијског вођства. На састанку Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину којем је, поред осталих колебљивих

¹³ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, без сигн., Биографија Јураја Марека. Јурај Марек је рођен 1920. године у руском граду Арзамасу. Од рођења до 1924. живио је у Совјетском Савезу. Његова мајка Марија Марек рођена је 1895. такође у Арзанасу. АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 212, Анкетни лист Јураја Марека.

¹⁴ Југословенски партијски врх на челу са Титом озбиљно је схватио ломове у партијској организацији Босне и Херцеговине. Због тога је сазвана заједничка сједница Политбироа ЦК КПЈ и ПК КПЈ за Босну и Херцеговину која је одржана 7. јула 1948. у Београду, са циљем “придобијања” босанскохерцеговачког партијског руководства. Исход сједнице био је тај да је партијско вођство из Босне и Херцеговине “увидјело грешке”, промијенило мишљење и прихватило политику Централног комитета КПЈ. Иако поједини историчари ову промјену става називају “лојалност уз завртање руке”, босанскохерцеговачки партијски врх се из Београда у Сарајево вратио амнестиран и јединственог става. Н. Kamberović, *Hod po trnju*, 141-142; Senija Milišić, “O nekim implikacijama sukoba sa informbiroom”, u: Okrugli stol: *Istorijsko ne staljinizmu*, Zbornik radova, Kaligraf, Sarajevo, 2008, 105-106.

¹⁵ Један од ових “борбених састанака” био је састанак министарске партијске ћелије у предсједништву Владе НР БиХ. На њему су, уз присуство амнестираних чланова ПК КПЈ за Босну и Херцеговину Родољуба Чолаковића и Хасана Бркића, “промјенили мишљење” и увјерили се у исправност линије ЦК КПЈ колебљиви министри Владе НР Босне и Херцеговине Војо Љујић и Обрен Старовић. Д. Ђуровић, Министри информбировци, 234-235.

¹⁶ Ivo Banac, *Sa Staljinom protiv Tita: informbirovski rascjepi u jugoslovenskom komunističkom pokretu*, Globus, Zagreb, 1990, 229.

чланова Мјесног комитета КПЈ Сарајево, и сам присуствовао, Јурај Марек је “промјенио мишљење” и увјерио се у свој “погрешан став”.¹⁷ Међутим, Марекови унутрашњи ломови били су много дубљи. Након поменутог састанка, код њега је, ако је судити према изјави датој Партијској комисији, постојала значајна психичка депресија и колебљивост по питању актуелног политичког проблема. “(...) Ја сам се увјерио да је мој став погрешан, измјенио га, али сам дозволио да неколико дана иза тога састанка нисам могао да се средим, да ми је било тешко (...)”.¹⁸ Новонастала ситуација створила је атмосферу у којој је повјерења међу људима било све мање, а страх од свемоћних руку УДБ-е и КОС-а све већа, па су поједини комунисти своје искрене ставове задржавали дубоко у себи.¹⁹

У Београду је од 21. до 28. јула 1948. одржан Пети конгрес КПЈ.²⁰ Након “званичне промјене става” изгледало је да је Јурај Марек “враћањем на прави пут” стекао повјерење босанскохерцеговачког партијског вођства, јер је као делегат учествовао у раду Конгреса.²¹ Међутим, међу делегатима било је комуниста који су прикривено били колебљиви или су прихватили Резолуцију, па је ситуација у којој су се нашли за њих била прилично мучна.²² Марекови унутрашњи ломови, током Конгреса, изазивали су у њему одређени

¹⁷ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, без сигн., Записник о саслушању Јураја Марека пред Партијском комисијом Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину, Сарајево, 9. август 1948.

¹⁸ Исто.

¹⁹ Slavko Ćuruvija, *Ibeovac: Ja, Vlado Đapčević*, Beograd, 1990, 52, datum pristupa: 7. 2. 2018. <http://www.partijarada.org/Arhiv/IB-JVD.pdf>.

²⁰ Пети конгрес КПЈ дао је политичку подршку ЦК КПЈ у одбрани независности Југославије. Делегати су били “јединствени” у супротстављању притиску Информбироа, а посебном резолуцијом констатовано је да су критике садржане у писмима ЦК СКП (б) нетачне и неправедне. *Историја Савеза комуниста Југославије*, Комунист, Београд, 1985, 362-363.

²¹ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 122, Изјава Јураја Марека упућена Централном комитету Комунистичке партије Босне и Херцеговине, Сарајево, 13. мај 1949.

²² Свједочење о својој психичкој депресији на Петом конгресу КПЈ дао је познати југословенски револуционар, информбироовац, голооточки затвореник и политички дисидент Владо Дапчевић. “У то вријеме већ је био сазван Пети конгрес КПЈ и ја изабран за делегата. (...) И сад замисли моју ситуацију: ако не одем бићу сумњив; ако одем, мораћу поново да се изјашњавам. А, како да се изјашњавам против своје савјести. Резолуцију сам већ био прихватио (...) Ако нешто кажем против свог става, сам пред собом био бих најобичнија балега. Ако се изјасним против њиховог става – готов сам истог тренутка. Била се створила прилично мучна ситуација (...)” S. Ćuruvija, *Ibeovac*, 54.

степен меланхолије. “На конгресу ми је било тешко, али је у Сарајеву све пошло по старом: старо друштво, старе приче (...)”.²³

Репресија и ревидирство

Иако је “промјенио став” и званично стао на страну ЦК КПЈ, колебања и унутрашњи ломови Јураја Марекa нису остали непознати надлежним органима власти.²⁴ Босанскохерцеговачко партијско руководство је након Титове амнестије настојало оправдати повјерење југословенског партијског вођства. Одлучно је кренуло у обрачун са онима који су “задржали почетни став”, али нарочито према онима који су се “неискрено” изјаснили за став ЦК КПЈ.²⁵ Ипак, одлуке о примјени репресија над новоствореном унутар-партијском опозицијом доношене су поступно.²⁶

Прва је дјеловала Партијска комисија, и то доста брзо након Петог конгреса КПЈ. Јурај Марек је пред ово тијело изведен 9. августа 1948. године, оптужен за антипартијски рад. На терет му је стављано да је својим говори-ма и наступима негативно утицао на одређивање других чланова Мјесног комитета КПЈ Сарајево. “Он је већ унапријед припремио и дијелом написао свој говор за састанак Мјесног партијског актива. Јавио се да говори први, како би својим говором и наступом утицао на друге (...). У том своме говору он је у потпуности бранио Резолуцију Информбироа и окривио Централни

²³ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 122, Изјава Јураја Марекa упућена Централном комитету Комунистичке партије Босне и Херцеговине, Сарајево, 13. мај 1949.

²⁴ На основу доступних архивских докумената немогуће је објаснити тачан начин откривања Марекове колебљивости. Занимљиво је напоменути да је прилично важну улогу приликом откривања коминформоваца играло такозвано “постављање замки”. Понекад би агенти КОС-а, да би ојачали повјерење међу информбироовцима, били “избачени” из Партије, а онда би “илегално” контактирали са њима. I. Banac, *Sa Staljinom protiv Tita*, 232.

²⁵ Након београдске заједничке сједнице мали број руководећих чланова КПЈ из Босне и Херцеговине остао је при “почетном ставу”, скоро сви су промијенили мишљење и стали на страну југословенског вођства. Обрачун који је уследио првенствено је био усмјерен према онима који су се, према процјени власти, “неискрено изјаснили за став ЦК КПЈ”. АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 224, Извјештај ЦК КП БиХ упућен ЦК КПЈ, Сарајево, 8. децембар 1948; Д. Ђуровић, *Министри информбировци*, 230.

²⁶ Репресија је имала више етапа. Кретала се од губитка положаја и искључења из Партије па до примјене систематично развијених метода мучења и преваспитавања. Симбол такве репресије био је Голи оток. Srđan Cvetković, “Represija u Srbiji, 1944–1953”, *Hereticus: časopis za preispitivanje prošlosti*, Beograd, 2008, Vol. 6, br. 2, 64.

комитет, да је водио антисовјетску политику.”²⁷ Оптужен је да је учествовао на “тајном састанку” у стану министра Воје Љујића,²⁸ гдје је према налазу Комисије “клеветана наша Партија, и стварана урота против наше Партије”.²⁹

Иако је пред Партијском комисијом иступао самокритички, признао “погрешан став” који је заступао “на састанку партијског актива града Сарајева”, као и пред “неким комунистима изван партијског актива”, покајнички изјавио да је свој став требао задржати за себе, Покрајински комитет КПЈ за Босну и Херцеговину потврдио је приједлог Партијске комисије и Јураја Марека искључио из Партије.³⁰

Међутим, ситуација око изјашњавања по питању Резолуције Информбироа се заоштравала, а вјеровање да ће се спор глатко ријешити показало се као нетачно. Услиједила је нова етапа у борби против Информбироа коју је најавио Јосип Броз Тито на Другом конгресу Коминистичке партије Србије.³¹ У дискусији на Другом пленуму ЦК КПЈ, одржаном од 28. до 30. јануара 1949. у Београду, Цвијетин Мијатовић истакао је одлучност босанскохерцеговачког руководства да примијени радикалније мјере према присталицама Информбироа и “колебљивцима” у Босни и Херцеговини, “нарочито у Сарајеву”.³²

У периоду општег страха од агресије Совјетског Савеза на Југославију непромишљена ријеч или лажно опањавање често је било довољно за изолацију “Стаљинових присталица”.³³ “Свевидећим” надлежним органима

²⁷ АБХ, ПККПЈБХ, кут. 2/48, без сигн., Извјештај Партијске комисије за испитивање “антипартијског рада” чланова МК КПЈ Сарајево упућен Покрајинском комитету КПЈ за Босну и Херцеговину, 13. август 1948.

²⁸ Партијска комисија састанак који је одржан 4. јула 1948. у стану министра шумарства Воје Љујића окарактерисала је као организовано, илегално и антипартијско дјеловање. О томе више: Д. Буровић, *Министри информбировци*, 236-238.

²⁹ АБХ, ПККПЈБХ, кут. 2/48, без сигн., Извјештај Партијске комисије за испитивање “антипартијског рада” чланова МК КПЈ Сарајево упућен Покрајинском комитету КПЈ за Босну и Херцеговину, 13. август 1948.

³⁰ АБХ, ПККПЈБХ, кут. 2/48, сигн. 24, Одлука Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину о кажњавању чланова МК КПЈ Сарајево, Сарајево, 13. август 1948.

³¹ Јосип Броз Тито је на Другом конгресу КП Србије, у јануару 1949. године, истакао да пропаганду која се води против КПЈ “треба назвати правим ријечима”, да је то непријатељска, “контрареволуционарна пропаганда” јер се води “против социјалистичке земље”. Управо су почетком 1949. услиједила све масовнија хапшења присталица “унутарпартијске опозиције” у Југославији. “*Borba*”, 22. јануар 1949, 1.

³² *Sjednice Centralnog komiteta KPJ (1948-1952)*, Komunist, Beograd, 1985, 234.

³³ О томе погледати: D. Marković, *Istina o Golom otoku*, 273-277.

власти није промакла Марекова колебљивост. Ухапшен је марта 1949. године,³⁴ а поред “колебљивости” одлуку да се стави “иза браве” подупира-ло је његово поријекло, породична и лична прошлост.

У вријеме “одбране независности” власт је била нарочито неповјерљива према људима који би негдје показали љубав или изразили симпатије према Русији и руском народу.³⁵ Мајка Јураја Марека била је Русиња, а Совјетски Савез “друга домовина”, па је његова русофилија била природна. Он у својој биографији³⁶ истиче љубав према првој земљи социјализма, као и жељу да оде у Совјетски Савез, јер се “сва моја родбина налази тамо”.³⁷ У анкетном листу који је попунио септембра 1945. године Марек се изјаснио као национално неопређијелен, да би партијском евиденцијом искључених и кажњених чланова из априла 1949. године био “проглашен” припадником руске националности, што указује на подозреност власти због његовог поријекла.³⁸

Секташтво је била једна од особина руководства КПЈ након Другог свјетског рата. Секташило се у вези са националним питањем, односом према старој интелигенцији, дјечи и породицама непријатеља.³⁹ Сукоб са Коминформом појачао је “будност” Партије, па је ратна улога чланова Марекове уже породице утицала на његову изолацију. Отац и брат Јураја Марека током Другог свјетског рата били су усташе, заробљени су и стријељани од партизана као “народни издајници”.⁴⁰ “Отац и брат били су у усташким

³⁴ Архив Југославије (даље: АЈ), фонд: Централни комитет Савеза комуниста Југославије (даље: 507), XIII- К-1, Списак искључених и кажњених другим партијским казнама чланова КП БиХ Сарајево у вези Резолуције Коминформа, 27. април 1949.

³⁵ Драгослав Михаиловић, *Кратка историја сатирања*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2005, 14.

³⁶ Одлуком ЦК КПЈ од 3. јула 1945. за чланове КПЈ уведене су чланске књижице. Чланска књижица и контролни лист били су основни партијски документи. Поред поменутих докумената сваки члан Партије имао је обавезу да испуни свој анкетни лист и аутобиографију. *Zapisnici sa sjednica Politbiroa Centralnog komiteta KPJ (11. jun 1945 – 7. jul 1948)*, Arhiv Jugoslavije – *Službeni list SRJ*, Beograd, 1995, 394.

³⁷ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, без сигн., Биографија Јураја Марека.

³⁸ АЈ, 507, XIII - К-1, Списак искључених и кажњених другим партијским казнама чланова КП БиХ Сарајево у вези Резолуције Коминформа, 27. април 1949.

³⁹ В. Petranović, *Istorija Jugoslavije*, 30.

⁴⁰ Владимир Марек, отац Јураја Марека, у периоду пред Други свјетски рат био је ситни чиновник и члан Хрватске сељачке странке. Након окупације ступио је у усташе, имао је чин логорника и био предсједник “усташке општине”. Станислав Марек, брат Јураја Марека, заједно са оцем приступио је усташама, имао је чин усташког ројника. АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 212, Анкетни лист Јураја Марека.

организацијама. Нисам успио да их убједим да гријеше. Када су их наши другови стријелили, примио сам то као потребну ствар.”⁴¹

Вриједности које је Јурај Марек заступао у својој прошлости биле су у супротности са комунистичким, па је то повећавало подозривост Партије. Као гимназијалац постао је члан Римокатоличке крижарске организације, што га је определилило да постане фанатично религиозан. Припадник ове организације и снажних религијских осјећања Марек је остао све до одласка на студије архитектуре у Загреб, гдје се приближио и приступио комунистичком покрету.⁴²

Након хапшења Јурај Марек је смјештен у неки од босанскохерцеговачких затвора.⁴³ Затворене информбироовце требало је сломити, њихове ставове промијенити, оданост Партији обновити.⁴⁴ У изјави упућеној Централном комитету Комунистичке партије Босне и Херцеговине, два мјесеца послије хапшења, Јурај Марек истиче “људско” поступање УДБ-е према њему. “Поступак Партије и УДБ-е према мени више је него људски. То и јесте оно што тако боли. Ја то нисам заслужио (...)”.⁴⁵ Ова изјава, послата из затвора,

⁴¹ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, без сигн., Биографија Јураја Марека.

⁴² Јурај Марек потиче из веома религиозне породице. Отац, који је по њему “много хрватовао”, послао га је у “Напретков” конвикт у Бањалуку. Када је пошао у пети разред Бањалучке гимназије, прикључио се крижарској организацији, што га је довело под снажан утицај Римокатоличке цркве. Када је 1939. године отишао на студије архитектуре на Техничком факултету у Загребу, ступио је у контакт са “напредним студентима технике” и почео радити у Културном друштву студената босанаца “Бразда”, да би у марту 1941. године од Загребачке свеучилишне организације био примљен у Савез комунистичке омладине. У партизане је отишао 23. јуна 1941. године, а крај рата је дочекао без чина. У фебруару 1942. године од стране штаба Првог подгрмечког НОП одреда примљен је у КПЈ. АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, без сигн., Биографија Јураја Марека; АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 122, Изјава Јураја Марека упућена Централном комитету Комунистичке партије Босне и Херцеговине, Сарајево, 13. мај 1949; АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 212, Анкетни лист Јураја Марека.

⁴³ С обзиром да је ухапшен марта 1949, а први информбироовци на Голи оток доведени у јулу 1949. године, Јурај Марек је првобитно био затворен у неком од затвора наслијеђених од бивше државе. У Босни и Херцеговини су то били затвори у Сарајеву, Зеници, Варешу, Билећи... Иако се на основу доступних архивских докумената не може са сигурношћу рећи у ком је затвору био Јурај Марек, чињенице да је живио и радио у Сарајеву, те његова изјава да га је у затвору посјећивао министар унутрашњих послова НР Босне и Херцеговине Угљеша Даниловић индицира да је ријеч о Централном затвору Сарајево. I. Vanac, *Sa Staljinom protiv Tita*, 233; АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 122, Изјава Јураја Марека упућена Централном комитету Комунистичке партије Босне и Херцеговине, Сарајево, 13. мај 1949.

⁴⁴ I. Vanac, *Sa Staljinom protiv Tita*, 232.

⁴⁵ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 122, Изјава Јураја Марека упућена Централном комитету Комунистичке партије Босне и Херцеговине, Сарајево, 13. мај 1949.

оставља основану сумњу да је написана у условима примјене притиска, па је непознато да ли су и у којој мјери над Јурајем Марекком примјењиване карактеристичне мјере бруталне тортуре.⁴⁶

У поменутој изјави, недуго након хапшења, Јурај Марек је “промјенио мишљење” – ревидирао ставове.⁴⁷ Први корак ка “ревидирству” било је признање.⁴⁸ Марек, уз најгоре ријечи самопонижења, истиче да је “незахвалник”, “дволичан”, “лош комуниста”, “дезертер” и “издајник”. Изражавао је вјеру да ће повратити повјерење и заслужити “другу шансу”. “(...) Кроз сво вријеме освједочио сам се да ме Партија неће одбацити, да ће доћи дан када ћу заслужити високу част да као честити грађанин ФНРЈ, борац за пуну побједу социјализма станем у редове градитеља нове Југославије.”⁴⁹ Попут Илије Чворовића, култног лика из познате драме Душана Ковачевића,⁵⁰ Јурај Марек се захваљује Партији која га је затвором “спасила”: “Мој досадашњи боравак у затвору био је за мене огромна поука. (...) Мени је овдје омогућено да о свему зрело размислим. (...) Да није било затвора, ко зна како би се завршила моја протународна дјелатност – највјероватније срозавањем на улогу обичног диверзанта и непосредног саботера великог дјела нашег народа – социјалистичке изградње (...). Хвала Партији, она ме и поред моје црне незахвалности и дволичности према њој и народу, није напустила, она ме је спасила.”⁵¹

⁴⁶ Драгослав Михаиловић истиче да су затвореници већ у истражним затворима подвргавани снажном терору. По њему, у београдској Главњачи, затворима у Котору и Цетињу, те Централном затвору у Сарајеву, спровођена су неконтролисана мучења, окрутности и свирепости, а “одмах или после кратког рока” примјењивано је и затвореничко “самоуправљање”. Д. Михаиловић, *Кратка историја сатирања*, 15.

⁴⁷ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 122, Изјава Јураја Марека упућена Централном комитету Комунистичке партије Босне и Херцеговине, Сарајево, 13. мај 1949.

⁴⁸ Информбироовци су писали јавне изјаве којима су одбацивали Резолуцију Информбироа. Изјаве познатијих комуниста понекад су објављиване у штампи и кориштене за деморалисање противника. Најпознатију изјаву признања објавио је Сретен Жујовић. I. Ванац, *Sa Staljinom protiv Tita*, 237.

⁴⁹ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 122, Изјава Јураја Марека упућена Централном комитету Комунистичке партије Босне и Херцеговине, Сарајево, 13. мај 1949.

⁵⁰ Душан Ковачевић у драми “Балкански шпијун” описује параноју главног лика, бившег информбироовца Илије Чворовића: “Требало ми је отржењење, и то добро отржењење, да станем, размислим, и да себи кажем: ко те је затворио, желео ти је добро, да не срљаш и не страдаш. И данас сам им захвалан. (...)” Душан Ковачевић, *Балкански шпијун*, Београдски издавачко-графички завод, Београд, 1988, 290.

⁵¹ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 122, Изјава Јураја Марека упућена Централном комитету Комунистичке партије Босне и Херцеговине, Сарајево, 13. мај 1949.

Међутим, покајање није значило слободу. Ревидирство се овјеравало практичним актима понашања – одсјецањем репова и мучењем банде која још није ревидирала.⁵² Сјећања знаменитог књижевника Абдулаха Сидрана бацају свјетло на голооточку прошлост Јураја Марека. Према Сидрановим наводима, његов разредни старјешина и омиљени професор српско-хрватског језика Јурај Марек на Голом отоку је тамновао са његовим оцем Мехмедом.⁵³ Сидран истиче да је Марек био “један од првих тамошњих [голооточких] несретника који је ревидир’о (...).”⁵⁴

Како је већ у почетној фази изолације, у неком од босанскохерцеговачких затвора, “ревидирао”, Јурај Марек је на Голом отоку добио статус собног старјешине – злогласну титулу у голооточној затвореничкој хијерархији.⁵⁵ Ревидирци су били чисти само док су “активни”, најмање колебање и попустљивост према “банди” водило је у “бојкот”.⁵⁶ Познати голооточки затвореник књижевник и академик Драгослав Михаиловић истиче да “самоуправни функционери” скоро да нису могли не бити “батинаши, каткади и убице”. Он такође наводи да је међу њима ипак било људи који нису чинили више него што им је наређивано и да је то међу кажњеницима вјечито остајао једини критеријум приликом оцјењивања понашања у заточеништву.⁵⁷

⁵² Abdulah Sidran, *Otkup sirove kože*, Zalihica – Biblioner, Sarajevo – Banja Luka, 2012, 127.

⁵³ Након што је скинуо све “копрене са процеса ревидирства” и изашао из затвора, Јурај Марек је започете студије архитектуре замијенио језиком и књижевношћу, постао професор српско-хрватског језика и разредни старјешина Абдулаха Сидрана у Првој мушкој сарајевској гимназији.

Nezavisne novine, 2. decembar 2006, Abdulah Sidran: “Kako su nastala sjećanja na Doli Bel”, pristupljeno 20. februara 2018, <https://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/Abdulah-Sidran-Kako-su-nastala-sjecanja-na-Doli-Bel/2966>.

⁵⁴ Исто.

⁵⁵ Исто. Собни старјешина или шеф собе је био у свакодневном контакту са иследницима УДБЕ, од којих је примао директиве. Одређивао је ко ће се “редовно, а ко прекоредно тући”, спроводио терор и мучење. Д. Михаиловић, *Кратка историја сатирања*, 47.

⁵⁶ I. Ванас, *Sa Staljinom protiv Tita*, 235-236. У такзваном логорском систему “самоуправљања” са вишестепеним статусом заточеника “бојкотовани” су заузимали најнижу степену. Били су “каста обесправљених”, ни са ким нису смјели разговарати – морали су радити најтеже, најопасније и најпрљавије послове без икаквог радног времена. Д. Михаиловић, *Кратка историја сатирања*, 41.

⁵⁷ Д. Михаиловић, *Кратка историја сатирања*, 46-47.

Поступање Јураја Марека, голооточког “самоуправног функционера”, према подређеним затвореницима сликовито описује Сидраново сјећање на ријечи и понашање његовог оца.⁵⁸

Поборником “оштријег” обрачуна са људима који су стајали на “линији Информбироа” Јурај Марек се “показао” у већ помињаној изјави упућеној Централном комитету КП Босне и Херцеговине. “Сједио сам у ћелијама у којима су људи стајали на линији Информбироа. Слушао њихове ‘аргументе’ и косим очима гледао на те ‘аргументе’ које сам и сам некада понављао. (...) Првог маја нови затвореници покушали су да демонстрирају из ћелија против Партије. Осјетио сам да је Партија и сувише пажљива, а УДБ-а и сувише људски поступа. Требало је још оштрије, још тврђе према нама.”⁵⁹

Због бруталних метода тортуре и мучења, које су често ишле испод нулте тачке људског достојанства, било је скоро немогуће остати вјеран Резолуцији. Информбироовци су, прије или касније, схватили да је “ревидирство” једини “пут” за излазак из свијета свакодневног батинања и понижења.⁶⁰

Угледни професор под надзором

Они који су били “мање грешни” или су доказали вјерност пуштани су кућама. Поједини информбироовци добијали су друштвене положаје, а неким од најподобнијих ревидираца, након изласка из затвора, омогућен је развој каријере.⁶¹ Након што је започети Технички факултет замијенио језиком и књижевношћу, Јурај Марек је постао професор српско-хрватског језика у Првој сарајевској мушкој гимназији. Низом случајних околности или игром

⁵⁸ Због лоших оцјена и владања Абдулах Сидран је понављао трећи разред гимназије. На почетку нове школске године његов тешко болесни отац Мехмед питао га је ко му је нови разредник. Када је Абдулах изговорио “необично и лијепо” име и презиме новог разредног старјешине, болешћу исцрпљени Мехмед је у неконтролисаном бијесу, са наткасне поред узглавља, руком “порушио све лијекове” и “кроз зубе протиснуо” ријечи снажног жаргонског значења. А. Sidran, *Otkup sirove kože*, 383.

⁵⁹ АБХ, ЦККПБХ, кут. 3/48, сигн. 122, Изјава Јураја Марека упућена Централном комитету Комунистичке партије Босне и Херцеговине, Сарајево, 13. мај 1949.

⁶⁰ I. Banac, *Sa Staljinom protiv Tita*, 235; S. Ćuruvija, *Ibeovac*, 69-70.

⁶¹ Владо Дапчевић у својој исповијести о голооточким данима истиче: “На Голом отоку највише и најбезочније тукао ме Зоран Видаковић. (...) Професор универзитета и доктор наука. Тада није био ни једно ни друго. Био је млад, јак и безочан. Знао је да ме полумртвог послјије неке туче подигне за косу и бесомучно одозго удара песницама по лицу. S. Ćuruvija, *Ibeovac*, 69.

судбине, он је на различите начине утицао на двије генерације фамилије Сидран. Док га Мехмед због болног сјећања на голооточко искуство назива ријечима које описују особу са slabим карактером, за Абдулаха Сидрана је био “потпуни геније” и један од најбољих професора српско-хрватског језика у Сарајеву.⁶² Он је у Мареку видио свог “духовног оца”, који је у њему препознао “даровитост”, спасио га од “улице и полукриминала”.⁶³ Јурај Марек је својим изгледом и професорским манирима изазивао снажан позитивни утисак и значајно утицао на развој овог познатог књижевника.⁶⁴

Иако је Јурај Марек као просвјетни радник уживао одређени друштвени углед,⁶⁵ то није значило потпуно повјерење власти. Информбироовци ни након Стаљинове смрти и нормализације односа са Совјетским Савезом нису остављани без надзора.⁶⁶ Њихово кретање, дјеловање и однос према изградњи “социјалистичке демократије” пажљиво је праћен. На тражење Централног комитета Савеза комуниста Босне и Херцеговине, Срески комитет Сарајево је овом врховном партијском тијелу у Босни и Херцеговини јануара 1957. године доставио “информацију”, о држању лица која су кажњавана због дјеловања на линији Информбироа. Донесене су уопштене и појединачне оцјене о понашању ових лица.⁶⁷ Опште неповјерење према информбироовцима

⁶² Осим што га је називао једним од најбољих професора у Сарајеву, за Абдулаха Сидрана Јурај Марек је био најбољи “практични педагог”, давао му је епитет домаћег Макаренка. А. Sidran, *Otkup sirove kože*, 383.

⁶³ *Nezavisne novine*, 2. decembar 2006, Abdulah Sidran: “Kako su nastala sjećanja na Doli Bel”, pristupljeno 20. februara 2018, <https://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/Abdulah-Sidran-Kako-su-nastala-sjecanja-na-Doli-Bel/2966>.

⁶⁴ Абдулах Сидран истиче да га је Јурај Марек “прокужио” и схватио ко је он “и у лошем и у добром смислу”. Описује га као маркантног човјека који је “лично сасвим на Питера О’Тула”. Најљепшим моментима својих гимназијских дана Сидран истиче боравак у кући омиљеног професора и фасцинираност личном библиотеком Јураја Марека. “(...) Сви му зидови препуни књига. Књиге су ме увјек узбуђивале, можда и више него женске. Из сваке књиге вире папирићи. Његове биљешке, за наставу.” *Nezavisne novine*, 2. decembar 2006, Abdulah Sidran: “Kako su nastala sjećanja na Doli Bel”, pristupljeno 20. februara 2018, <https://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/Abdulah-Sidran-Kako-su-nastala-sjecanja-na-Doli-Bel/2966>.

⁶⁵ Јурај Марек је био аутор уџбеника и читанки књижевности, што говори о његовом угледу у професији којом се бавио. А. Sidran, *Otkup sirove kože*, 383.

⁶⁶ Стаљиновом смрћу 5. марта 1953. створене су претпоставке за сређивање односа Југославије и Совјетског Савеза. Нормализација односа између двије државе потврђена је посјетом совјетске делегације на челу са Никитом Хрушчовим, која је у Београду боравила од 26. маја до 3. јуна 1955. В. Petranović, *Istorija Jugoslavije*, 257-259.

⁶⁷ У *информацији* коју је јануара 1957. Срески комитет СК БиХ Сарајево упутио ЦК СК БиХ понашање кажњаваних информбирооваца на овом срезу оцијењено је на сљедећи

дефинисано је тако да постоји “један број”, али “сасма мањи”, оних који су “сагледали своју ранију заблуду и настоје да измјене своје раније погледе”, али се и на њих гледало са озбиљном дозом скептицизма.⁶⁸ Јурај Марек је истицан као “примјер” информбироовца чије је држање “доста добро”, али ипак уз осјетну подозривост због његових ставова након “нормализације односа” са Совјетским Савезом. “(...) По нормализацији наших односа са СССР-ом изражавао је мишљење да ће нашој земљи сада бити много лакше иступити са СССР-ом на међународној политичкој позорници, јер досада, како он то тврди, ради међусобне свађе нисмо могли заједнички иступити ни када се је радило о неким конструктивним руским предлозима.”⁶⁹

Држање професора гимназије било је под сталним надзором власти. Најмање промјене ставова по питању односа са Совјетским Савезом уредно су евидентиране. Такође, ниво повјерења у Јураја Марека није имао константне вриједности. Од примјера “доброг држања”, до његовог сврставања у групу “шпекуланата”, намијењену оним информбироовцима који су у ставовима према Совјетском Савезу “вјечито” у стању “плиме и осјеке” – била је танка линија.⁷⁰

начин: “Наступају као угрожени слој који се инстинктивно брани од лијечења”, као и да “и данас мисле да је у свијету немогућа побједа социјализма без постојања јаке социјалистичке заједнице на чијем би челу стајао СССР (...)” У истом документу је наведено да су информбироовци у цјелини “разбијени”, те да међу њима “нема организоване и озбиљније повезаности”. О степену “праћења и надзора” над овим лицима говори детаљни опис о њиховим појединачним повезаностима и сусретима. “Она се осјећа у случајевима око запослења, гдје један другом свесрдно излазе у сусрет, затим у међусобним сусретима и шетњом на улици као и заједничким сједљкама по локалима. (...) У последње вријеме запажене су међусобне кућне посјете, махом навече, али се о њима још не може дати сигурна оцјена. Ту и тамо, има случајева да су те посјете резултат старог пријатељства, било оног из затвора или са радилишта.” Такође је “запажено” повезивање на вјерској и националној линији. “Код неких муслимана најужи круг пријатеља су муслимани, код неких Срба-Срби итд.” АБХ, фонд: Савез комуниста Босне и Херцеговине (даље: СКБХ) кут. 11/57, сигн. 5/07, Информације у вези са дјеловањем лица кажњених и осуђиваних око Резолуције Информбироа који се налазе на Сарајевском срезу, Сарајево, 3. јануар 1957.

⁶⁸ АБХ, СКБХ, кут. 11/57, сигн. 5/07, Информација о данашњем раду и политичком држању лица која су кажњена због дјеловања на линији ИБ-а, а данас се налазе на сарајевском срезу, Сарајево, 3. јануар 1957.

⁶⁹ Исто.

⁷⁰ Срески комитет СК БиХ Сарајево је у *информацији* упућеној ЦК СК БиХ информбироовце из овог среза подијелио у четири групе: потпуно пасивне, шпекулантски елемент, отворене непријатеље и оне са добрим држањем. Групи шпекуланата, према овој *информацији*, припадали су они информбироовци који су у коментарима према Совјетском Савезу “често пута неодређени”. “Стаљина и стаљинизам најрађе не по-

Примјер сарајевског информбироовца Јураја Марека може се посматрати као образац за илустрацију сличних судбина већине коминформоваца – партијских руководилаца, не само у Сарајеву и Босни и Херцеговини него и у читавој Југославији. Информбироовци су оптуживани и затварани по сличној матрици, а власт ни након покајања, ревидирања ставова и одслужене казне, те нормализације односа са Совјетским Савезом у њих није имала повјерење. Подозривост партијских и државних структура, али и жеља за потпуном контролом идеолошке свијести, ишла је до граница бизарних и нељудских поступања чак и деценијама послје објављивања Резолуције Информбироа.⁷¹

Југословенско партијско и државно руководство, одређено за “одбрану независности”, услед опште опасности од инвазије Совјетског Савеза и других земаља чланица Информбироа, није смјело дозволити да се непријатељ омасови и ојача из властитих редова, па се изолација Стаљинових присталица показала као нужна са становишта државе. Јасно је да се земља морала бранити од стварне или потенцијалне пете колоне, која је угрожавала сувереност и независност Југославије. Међутим, методе “самоодбране”, које су се одликовале параноичним одабиром “државних непријатеља”, неселективним масовним хапшењем и затварањем, те терором примјењиваним на Голом отоку и другим мјестима изолације информбирооваца, представљају најмрачнију и најсрамнију појаву у историји југословенског комунизма.⁷²

мињу или прећутно осуђују, док око успјеха наше земље обилазе.” Феномен стања “плиме и осјеке” ове “групе” информбирооваца објашњен је у смислу њиховог односа према Совјетском Савезу. “Када се назиру бољи односи са СССР-ом они чине све да се прикажу поборницима данашњег нашег уређења и спремним на све. Ако се ти односи само мало погоршају, они су поново на старим позицијама.” АБХ, СКБХ, кут. 11/57, сигн. 5/07, Информација о данашњем раду и политичком држању лица која су кажњена због дјеловања на линији ИБ-а, а данас се налазе на сарајевском срезу, Сарајево, 3. јануар 1957.

⁷¹ Примјер таквог поступања је партијска директива поводом сахране, 1976. године, преминулом Сретену Жујовићу. Партијска одлука била је да један од најпознатијих информбирооваца буде сахрањен по строго предвиђеном протоколу “општинског нивоа”, чиме је великом броју његових пријатеља и ратних другова, који су обнашали високе партијске и државне функције, фактички забрањен одлазак на сахрану. О томе више: Здравко Антонић, *Родољуб Чолаковић у светлу свог дневника*, Књига, Београд, 1991, 411–412.

⁷² Milovan Đilas, *Vlast*, Naša reč, London, 1983, 194.

Закључак

Након што је почетком сукоба са Информбироом подржао став Централног комитета Комунистичке партије Југославије, Јурај Марек је под утицајем ставова већине у вођству босанскохерцеговачког комунистичког покрета, љубави према Совјетском Савезу и Стаљину, те крвним везама са руским народом промијенио мишљење – није цјеловито прихватио политику Централног комитета Комунистичке партије Југославије. Иако је након београдске заједничке сједнице, као и сви колебљиви чланови Покрајинског комитета Комунистичке партије Југославије за Босну и Херцеговину, подржао политику југословенског вођства, Јурај Марек је изведен пред Партијску комисију под оптужбом да се неискрено изјаснио за став Централног комитета Комунистичке партије Југославије. На приједлог овог тијела, због “антипартијског рада”, искључен је из Партије, а недуго затим ухапшен и затворен. Два мјесеца након хапшења, у изјави из затвора упућеној Централном комитету Комунистичке партије Босне и Херцеговине, Јурај Марек је промијенио мишљење – ревидирао ставове. Као ревидирац на Голом отоку добио је статус собног старјешине и био дио система преваспитавања методама тортуре и мучења. Након изласка из затвора постао је професор српско-хрватског језика и утицао на развој познатог књижевника и филмског сценаристе Абдулаха Сидрана. Иако му је омогућен развој каријере, Јурај Марек није остављен без надзора власти, његово дјеловање и ставови праћени су и након сређивања односа између Југославије и Совјетског Савеза.

SARAJEVO INFORMBIRO MAN: JURAJ MAREK

Summary

After he had supported the position of the Central Committee of the Communist Party of Yugoslavia, at the beginning of the conflict with the Informbiro, Juraj Marek, under the influence of the attitude of the majority of the leadership of the Bosnia and Herzegovina Communist Movement, the love of the Soviet Union and Stalin, and blood relations with the Russian people, changed his mind - he did not fully accept the policies of the Central Committee Communist Party of Yugoslavia. Although after the Belgrade joint session, as well as all the hefty members of the Provincial Committee of the Communist Party of Yugoslavia for Bosnia and Herzegovina, supported the policy of Yugoslav leadership, Juraj Marek was brought before the Party Committee on the accusation to have impartially voiced the position of the Central Committee of the Communist Party of Yugoslavia. At the proposal of this body, due to “anti-partisan work”, he was excluded from the Party, and shortly thereafter arrested and imprisoned. Two months after the arrest, in a statement from a prison sent to the Central Committee of the Communist Party of Bosnia and Herzegovina, Juraj Marek changed his mind - revised his views. As a reviewer on the Golan Island, he was given the status of a commander of room and was part of the system of re-education of torture and torture methods. After leaving the prison, he became a professor of Serbian - Croatian language and influenced the development of the famous writer and film screenwriter Abdullah Sidran. Although he was enabled to develop his career, Juraj Marek was not left unattended by the authorities, his actions and attitudes were followed after the settlement of relations between Yugoslavia and the Soviet Union.